

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖОВКІВСЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА № 2 І – ІІІ
СТУПЕНІВ

ВІДДІЛ ОСВІТИ ЖОВКІВСЬКОЇ РДА
ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР КРАЄЗНАВСТВА, ЕКСКУРСІЙ
ТА ТУРИЗМУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС «МОЯ БАТЬКІВЩИНА -
УКРАЇНА»

РОБОТА НА ТЕМУ

ЖОВКІВСЬКА ГУТА: НАРОДНЕ РЕМЕСЛО РОЗТОЧЧЯ

НАПРЯМ: ІЗ БАТЬКІВСЬКОЇ КРИНИЦІ

ЖОВКВА 2017

Анкета учасників

Назва закладу, адреса: Жовківська загальноосвітня школа № 2 І-ІІІ ступенів, м. Жовква, Львівська область, вулиця Львівська, 37А.

Автори роботи

№ п/п	Прізвище ім'я	клас	р/н
1	Ільїна Діана	11	2000
2	Давидюк Валентина	11	2001

Керівник гуртка «Красзнавець»: вчитель історії Скрипка Михайло Степанович, 1988 р/н тел. 0978647291

ЗМІСТ

Анкета	2
Зміст	3
Вступ	4
Розділ I Виникнення Жовківської гуги: штрихи до розвитку промислу Розточчя (XIX ст – 1939 р).....	6
Розділ II Жовківський склозавод: від реорганізації до банкрутства (1939 – 2002 рр.).....	10
Висновки	18
Список використаних джерел та літератури.....	19
Додатки	21

Вступ

Актуальність теми Дослідження історії становлення й розвитку склярства важливе для повнішого сприйняття багатогранності суспільно-економічних та історичних процесів, поширення економічних, торговельних, культурних зв'язків між різними регіонами, групами населення й народами. Скляне виробництво на Жовківщині протягом століть забезпечувало роботою місцеве населення, посуд був предметом активної торгівлі на внутрішньому і зовнішньому ринках. Підприємство з виробництва скла мало вплив на соціальний розвиток міста, виступаючи активним чинником творення місцевої історії.

За час свого існування Жовківський склозавод створив безліч високоякісних взірців посуду, скляної пластики. Крихкість матеріалу привела до того, що із величезного діапазону асортименту до наших днів дійшло зовсім небагато збережених одиниць. Кількість вцілілих взірців жовківського скловиробництва, невпинно зменшується. Щораз менше стає колишніх працівників заводу.

Сьогодні ми перебуваємо на стадії аналізу здобутків та втрат минулого століття, усвідомлення причин і наслідків діяльності наших попередників. Якщо зараз не зібрати, не дослідити, не проаналізувати інформацію про діяльність підприємства, то можна втратити цінні відомості, збережені людською пам'яттю, історичною традицією, які вони дають, для вивчення скляного виробництва в Україні.

Стан дослідження проблеми

Розвиток гутництва на території Жовківщини в ранньомодерний період у вітчизняній історіографії представлений фрагментарно. Тому у світлі досліджень в останнє двадцятиліття західноукраїнських склоробних осередків питання про рівень місцевого гутництва набуває важливого значення для заповнення цієї інформаційної та хронологічної прогалини.

Про гутництво на Жовківщині відомо небагато. Побіжно теми скляного виробництва в Потеличі торкається Петрякова Ф. та Рожанківський В.. Коротка

згадка міститься в «Будівництво міста Потелича» Володимира Січинського та в монографії Міляєвої Л. «Стінопис Потелича». Скловиробництво на Жовківщині в контексті виробництва фарфору в с. Глинсько згадує Ольга Школьна. Комплексного дослідження доробку жовківського скляного виробництва не проводилось. Проблеми історії становлення та розвитку Жовківського склозаводу, дослідження технічної та соціальної бази, асортименту, взірців, ринків збуту, творчості провідних майстрів, як і питання впливу на економічне та соціокультурне середовище міста, не були вивчені. Історія діяльності склозаводу розглядалась лише фрагментарно у контексті історії міста. А поміж тим гута на протязі століть була невід'ємним чинником творення Жовкви як економічного центру краю.

У дослідженні поставлено за **мету і завдання** проаналізувати історію скловиробництва в Жовкві, з етапами становлення, розквіту та занепаду. Як відбувався розвиток виробництва у ХХ ст., що привело до занепаду і банкрутства потужного промислового об'єкта, чи існують шляхи реанімації скляного виробництва на базі старого Жовківського склозаводу – саме ці питання необхідно з'ясувати в процесі дослідження. Аналіз умов розвитку та розквіту виробництва, причин його занепаду та банкрутства дасть можливість оцінити перспективи відродження виробництва скла в Жовкві.

Об'єкт дослідження: гутне скляне виробництво в місті Жовква протягом майже півтора століть.

Пізнавальне та суспільне значення краєзнавчої та дослідницької роботи сприяє подальшому розвитку творчої і пізнавальної активності учня, діяльність направлена на закріплення і розширення теоретичних знань і поглиблене вивчення вибраної теми. Суспільне значення полягає у історичній пам'яті жовківської гуті для місцевого населення та її важливості в історії краю

Практична значущість краєзнавчої та дослідницької роботи полягає в тому, що роботу можна використати в шкільному курсі «Краєзнавство» та навчальній програмі з історії (Рідний край), географії, економіки, екології.

Отримані результати можуть принести економічну вигоду, сприяти поліпшенню екологічної ситуації тощо.

Розділ I Виникнення Жовківської гуті: штрихи до розвитку промислу Розточчя (XIX ст – 1939 р.)

Скляне виробництво на теренах Жовківщини розвивалося з незапам'ятних часів. Кварцовий пісок, велика кількість букових лісів, з деревини котрих вироблявся поташ і паливо, вугілля були доступними у достатніх кількостях, а це служило розвитку скловиробництва. Невідомо коли появилася перша гута в Жовкві, але археологічні знахідки, представлені в експозиції музею «Жовківський замок» Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Г. Возницького, говорять про значне поширення побутових виробів із скла. Їх кількість, якість і, відносно, добре збереження можуть свідчити на користь місцевого походження цих виробів і порівняно невелику ціну. Доказовими в цьому питанні є також топоніми населених пунктів Жовківщини: Гута Обединська, Гута Зелена, Гутка. Походження цих назв прямо вказує на наявність склоробної майстерні - гуті. Такі майстерні задіювали велику територію, мали своє господарство і велику кількість працівників, що приводило до виокремлення їх на основі спільної трудової діяльності із пізнішим створенням окремого населеного пункту.

Опосередкованим доказом існування у XVIII ст. скловиробництва на теренах Жовківщини служить також рецептура суміші до виробництва фарфору, що вироблявся у с. Глинсько, в якій одним із компонентів є бите скло. Такий компонент міг мати місце тільки за наявності в околиці добре розвинутого скляного виробництва. Про скловиробництво в Жовкві говорить також експонат Львівського музею етнографії та народних промислів – люстра виконана на початку XIX ст. у Жовкві.

Наприкінці XVIII ст. самобутність галицьких центрів ремесел була знівельована. Промислове виробництво, запроваджене в нашому краї, було більш конкурентоспроможне, аніж дрібні ремісничі осередки. Цьому сприяла і державна політика австрійського уряду, котра була направлена на використання

Галичини як сировинного додатку. Місцеві матеріали, робоча сила використовувалися до створення промислових виробів, що характеризувалися доброю якістю, були предметом експорту до Європи, але не становили мистецької цінності. Такі предмети виготовлялися за типовими взірцями, що не сприяло розвитку високомистецьких промислів на Жовківщині. Поряд із існуванням керамічного та фарфорового виробництва існувало також виробництво скла.

У 1862 році в Жовкві господарським товариством Лілієн і К^о на західній околиці міста, на непридатних для сільського господарства заболочених землях було засновано гуту скла. Про неї відомо зовсім небагато. Відомо, що дерев'яні виробничі приміщення згоріли, а на їх місці наприкінці ХІХ столітті, у 1890 році було побудовано підприємство, на якому працювало 170 робітників.

Підприємство Лілієн займалося виробництвом фарфору і відкриття невеличкого скляного цеху в Жовкві було для фірми лише допоміжним до основного заняття. Завод працював на пісках з місцевого кар'єру Нової Скваряви. Наявність тут піску, придатного для скловаріння, зафіксована в топонімі новоскварівських гір Розточчя – одна з них носить назву Скляна.

З 1880 року в Жовкві створюються численні господарські і кредитові товариства, від напливу товарів розорюються дрібні ремісники. Крім невеликих майстерень, поряд із склозаводом з'являються інші механізовані підприємства: тартак, цегельний завод. В той час склоробне підприємство виготовляло сортовий та аптечний посуд. Серед господарського згадується лампове скло. Відкриття у 1897 році електростанції в Жовкві розширило використання електричних ламп. Електрифікація Жовкви зумовила поряд із склом для газових ламп виготовлення скла для ламп електричних.

На переломі століть склозавод успішно функціонував не маючи значної конкуренції. Перша світова війна серйозно не вплинула на виробництво скла. Опосередковані згадки стосуються виробництва в цей період склянок. Зміни, що настали в політичному устрої Жовківщини в результаті переходу Галичини до складу Другої Речі Посполитої, відобразилися і на промисловому

виробництві. Уся політика польської влади, прямо чи опосередковано, була спрямована на збереження економічної відсталості західноукраїнських земель. В економічному потенціалі Польщі західноукраїнські землі мали в кілька разів меншу питому вагу, ніж автохтонні регіони Другої Речі Посполитої. Більшість керівних посад у органах місцевої адміністрації займали поляки. Українське населення не допускалося до державної служби. Велася політика ополячення та окатоличення українського населення. Не існувало жодних автономних прав як в політико-адміністративному, так і в соціально-економічному плані. Умови, які склалися в економіці у цей час, неминуче відобразилися і на життєвому рівні українства Галичини. Реальні заробітки робітників і прибутки селян навіть у найкращі роки залишалися меншими, ніж на початку ХХ ст., і набагато нижчими, ніж в інших країнах Заходу. Міжвоєнний період став найважчим у розвитку західноукраїнської промисловості.

Після закінчення Першої світової війни підприємство оновлюється. У 1920 році син власника склозаводу Лілієна значно розширив виробництво. Його стараннями було побудовано три нових цехи, встановлено парову машину, підведено залізничну гілку. На заводі працювало близько 600 робітників у три зміни, продукція експортувалася в Іран, Ірак, Єгипет. В цей час серед асортименту заводу велику частку складають флакони для парфумів. Виробництво посуду для парфумерної промисловості було зумовлене географією країн імпортувальників продукції – країни Сходу, які були покупцями продукції, відомі виробництвом ефірних масел та парфумів.

Виробництво скла забезпечувало роботою кілька сотень робітників. Проте умови праці змушували працівників вдаватися до крайніх заходів. В період між 1923 і 1929 рр. відбулося сім страйків, що негативно відбилося на продукції. Не останню роль в причинах страйків мало також створення в Жовкві повітового комітету «Сельробу-єдності», проросійської організації, яка співпрацювала з комуністичною партією. Державна політика зумовила розшарування працівників заводу за національною ознакою. Майстрами працювали тільки

поляки та ополячені українці. На той час на заводі лише видувальників працювало від 150 до 170 чоловік, а були ще й підсобні працівники.

Продукцію заводу становило побутове скло, в основному склянки, графіни для вина. Промислове скло було представлене ламповим кількох видів, серед яких так звана «летюча мишка» (Спогади Коваля Мар'яна Стаховича – голови профспілки, працював на заводі з 1955 до 1995 р.). Віконне скло не вироблялося у великих кількостях. Виробництво листового скла відбувалося примітивним, відомим з античних часів ручним способом, початковою стадією якого було видування з розтопленої скломаси величезних (висотою до 1,5 метри) бутелів-халяв. У наступні стадії інші фахівці відокремлену циліндричну частину халяви розправляли у плаский лист. Таке виробництво зумовлювало невеликі розміри та незначний асортимент.

На відміну від усього промислового виробництва Галичини, що лише у 1928-1929 рр., досягло довоєнного рівня, скляна промисловість успішно нарощувала темпи виробництва. Жовківський склозавод не був винятком. У 1929 році економічне піднесення на західноукраїнських землях змінилося кризою. Зайнятість населення Галичини у фабрично-заводській промисловості стала падати і в 1931-1933 рр. становила лише 50-60 відсотків докризового рівня. Занепало і дрібне ремесло. Зменшилося виробництво будівельних матеріалів. Не відбувалося майже жодних зрушень в скляній промисловості Галичини. В 1937-1939 рр. кількість робітників у скляній галузі усього краю не перевищувала 900 чоловік. Найбільший у Галичині завод «Львів», що виник зразу після Першої світової війни, мав у 1938 р. близько 400 працюючих.

Криза зачепила і жовківське слововиробництво. В 1939 р. в Жовкві проживало 10,3 тис. мешканців, працювало 9 підприємств, на яких працювало лише 260 робітників, з них 200 – на скляному заводі. Це втричі менше, ніж в середині двадцятих років. В цей період на заводі виготовляється сортовий, господарський і аптечний посуд.

Розділ II Жовківський склозавод: від реорганізації до банкрутства (1939 – 2002 рр.)

Початок Другої світової війни, встановлення радянської влади на Західній Україні характеризувався поживленням промислового виробництва. В цей період збільшуються об'єми випуску продукції та кількість робітників. Виробництво та асортимент орієнтується на потреби радянського господарства. За зведеннями радянської статистики лише за жовтень 1940 р. завод виконав план на 124 %.

Німецька окупація не припинила діяльності заводу. Скло було потрібне для потреб армії і виробництво було спрямоване в цьому руслі. Під час війни завод працював на власній сировинній базі. Основною паливною сировиною було дерево та пеньки, які корчували на Гараю. Важка фізична праця не була перешкодою – робочої силою стали селяни з близьких сіл. Також велася заготівля торфу. Торф нарізали, потім його сушили і з нього на заводській газостанції складним методом отримували газ, який йшов по каналах у ванну піч. При заводі функціонувала власна заводська торфочастина. Відступаючи, нацисти встигли пошкодити цехи склозаводу. Зразу після вступу радянських військ у Жовкву створений партійно-державний апарат включився у перебудову народного господарства району на соціалістичних засадах. Розуміючи важливість скловиробництва для економіки країни, склозавод – найбільше на Жовківщині підприємство, було націоналізоване в першу чергу. Завод отримав революційну назву – «Червона Зоря». У вересні 1944 р. силами 75 добровольців склозавод першим серед усіх підприємств Жовківщини був відбудований. До кінця 1944 року було налагоджено виробництво продукції для потреб народного господарства. У вересні-листопаді 1944 року завод складався з контори, цеху виробітку (гута), цеху обробки (шліфування) та допоміжних майстерень: механічної, гончарної, столярної, пакувальної. Існував також складальний цех, в якому відбувалося складання шихти. Для покращення управління виробництвом заводом було закуплено автомобіль, два телефонних апарати та одну друкарську машинку. Незважаючи на цей факт, документація далі велася від руки. У 1944

році виробництво скла було пресове. Ванна піч містила 25 т скломаси. В процесі розширення виробництва її об'єм збільшився до 64-65 т.

Аналіз документів інвентаризації дає уявлення про те, з чого складався господарський комплекс склозаводу та який вигляд мала його територія в середині ХХ століття. Переважна більшість виробничих будівель були кам'яні. До нерухомих об'єктів склозаводу в останньому кварталі 1944 року належали: гута, шліфувальний цех, слюсарний цех, склад, кузня, прохідна будка, контора складу, контора заводу, склад, три дерев'яних будинки, конюшня, млин. Рухомий інвентар складався із господарського інвентаря, технічного інвентаря та інструментів.

У 1946 р. відбулася зміна структури виробництва. Створюються нові відділи та цехи серед яких: відділ технічного контролю, відділ кадрів, відділ транспорту, плановий відділ, машинно-ванний цех, лабораторія, склад матеріалів, склад готової продукції, ремонтний цех. 19 жовтня 1947 року було організовано цех утилізації, у зв'язку з чим заборонялося бити браковану і пошкоджену посуду. Визначалася особа, відповідальна за чистоту склобою. Розгорнулося будівництво котельні. Для потреб заводу існувала окрема залізнична гілка, кам'яний та піщаний кар'єр, лісочастина. 10 вересня 1949 р. розпочато холодний ремонт ванної печі. З метою модернізації виробництва, було придбано електрообладнання в Кам'янці-Бузькій. В цьому році організовується цех обробки товару та відділ забезпечення і збуту.

У 1953 завод перебував на ремонті. Розгортається капітальне будівництво водонапірної вишки, пожежної водойми, насосної станції, гуртожитку і їдальні. Проведено чергову інвентаризацію (4. КН - НС-1953 р.). Серед нових згадуються нерухомі об'єкти соціального-побутового використання. Покращенню побуту працівників служили заводський медпункт, клуб, баня, спортивна площадка. У 1957 році на зміну дерев'яним ящикам із соломною для пакування скловиробів приходять ящики з перегородками. У 1958 р. здійснено цілковитий перехід на упаковку в пакети всієї продукції. При сортуванні та

упаковуванні готової продукції на талонах вказується присвоєний пакувальнику номер. Встановлюються тарифні розряди і ставки.

Влітку 1958 року ванну піч зупинено на холодний ремонт для реконструкції та розширення робочої частин. Реконструкція змінила виробництво, дозволила використання якіснішого і чистішого скла. Піч тепер складалася з варильної і підковоподібної робочої частини, які були з'єднані між собою протоком. За спогадами Коваля М.С., гутники два тижні привикали до нової печі.

У 1958 році утворено художній цех, котрий займався декоруванням виробів за допомогою нанесення рисунку. З цією метою використовувалося золото, люстри, порошки-присипки з легкоплавкого скла, деколі та керамічні фарби.

У 1950-х роках склозавод став одним з найбільш помітних промислових підприємств Львівщини та найбільшим у Жовківщині поряд із цегельним, кахельним, спиртовим заводами, деревообробним комбінатом та друкарнею. На той час на заводі працювало 380 робітників. Вже тоді стали відомими на Львівщині своєю професійною майстерністю складуви Марія Куликовець, Йосип Зуб, Петро Скіп, Марія Яцків.

У 1962 р. внаслідок об'єднання кількох склоробних підприємств Львівської області створюється фірма «Райдуга». До складу склофірми входило п'ять заводів, які спеціалізувалися на виготовленні скла: в Пісочанах, Ходовичах, Самборі, Стрию і Жовкві. Остання згадка про склозавод «Червона Зоря» датована 30 липня 1962 р.. Від 4 серпня 1962 р. це вже Нестерівський і філіал склофірми «Райдуга». В 60-х роках було побудовано окрему піч для варіння синього скла. Робоча її частина разом з варильною була розрахована на 40 т скломаси. Також було побудовано електропіч для варіння кришталю. Проте виготовлення кришталю виявилось нерентабельним. Оскільки електроди були дуже дорогі і швидко вигоряли, виробництво власного кришталевого посуду тривало лише декілька років. Причина відмови від виробництва кришталю була також зумовлена технологічною неграмотністю спеціалістів. Для якісного

виробництва, oprіч усіх інших компонентів, треба мати талановитого і грамотного технолога.

У шістдесятих роках завод працював на якісному польському вугіллі, яке доставляли зі Шльонска. В 1970-х роках постачання палива з Польщі припинилося. Завод перейшов на рідке пічне паливо. На цьому паливі завод працював до 1982 р. У 1982 р. на заводі було здійснено перехід на використання природного газу.

У 1963 р. відбувається встановлення нової техніки, для вдосконалення виробництва здійснено холодний ремонт ванної печі № 2, а згодом № 1. В сімдесяті роки організується картонажний відділ та механізоване транспортування готових виробів. У 1975 р. встановлюється стаціонарний конвеєр для завантажування готової продукції зі складу у вагони. Починається виготовлення сувенірних коробок. Для виробництва дрібної склопластики було створено спеціальний скульптурний цех. Поряд з основними виробничими площами згадується гараж для мотоциклів, мопедів і велосипедів при прохідній заводу. Існував також радіовузол та компресорна станція, приміщення для зарядки акумуляторів на обліку в транспортному відділі заводу перебувають автобус і електрокар. Для запобігання нещасних випадків електрокар обладнують звуковим сигналом. В експлуатації також автомобіль Москвич-434. (Спогади Ковалю Мар'яна Стаховича)

Для забезпечення якісного виробництва був створений графік планових ремонтів ванних печей, дотримання якого гарантувало безпроблемне функціонування заводу. Якісне і своєчасне ведення ремонту мало вкрай велике значення. Попереджувальним заходом був безпечний спуск скломаси. Завдяки своєчасному ремонту завод виконував увесь обсяг виробництва і постійно збільшував асортимент. У 1985 році виникла потреба у введенні художнього цеху для впровадження нових видів продукції. Цей цех відповідав за художнє оформлення виробів. У вісімдесятих роках працювало три зміни, завод щорічно сплачував до місцевого бюджету 270000-300000 крб. податку.

1 липня 1994 року розпочався холодний ремонт ванної печі № 1, так званої «синьої». За якісний і вчасний спуск скломаси з ванної печі скловарів та технологів преміюють, а решті працівників видаються грошові допомоги на оздоровлення. А вже з 12 серпня по 18 вересня 1994 року через відсутність сировини, матеріалів і коштів виробництво зупиняється.

Багато працівників звільняється, скорочують чисельність робітників. Із викладеного матеріалу випливає, що за період з 1944 р. до середини шістдесятих років склозавод наростив виробничі потужності, удосконалив і розширив виробництво. В подальшому періоді виробництво не перейшло до інтенсифікації. Завод успішно функціонував завдяки порівняно дешевому паливу. В дев'яності роки виробництво ще відбувалося за відпрацьованою схемою. Але завод неминуче іде до банкрутства.

Для розуміння причин розвитку, занепаду і банкрутства Жовківського склозаводу, важливо усвідомити, що всі процеси відбувалися в нерозривній єдності із загально радянськими економічними подіями. На кінець 1950-х років післявоєнне відновлення економіки СРСР в основному завершилося. Темпи росту виробництва забезпечувалися екстенсивним, що не потребував великих капіталовкладень, шляхом розвитку. Протягом 1960-х та на початку 1970-х років асортимент та кількість товарів радянського виробництва збільшувалися, їх споживання та рівень життя постійно зростали. Але в 1970-х роках можливості екстенсивного розвитку вичерпалися. Почалося і надалі прискорювалося технічне відставання СРСР від розвинутих країн Європи та США. Ефективність виробництва зменшилась. Економічним змістом середини 70-80 років було невпинне просування до колапсу. Технічне відставання СРСР ставало дедалі безнадійнішим на фоні широкого впровадження мікропроцесорних технологій та персональних комп'ютерів в промисловості розвинутих країн.

Радянська економічна модель не сприяла інтенсифікації виробництв та впровадженню досягнень науково-технічної революції через свою надмірну централізацію та жорсткість. Підприємства ставали неконкурентоспроможними.

Надмірна мілітаризація промисловості, спричинена амбіціями радянського керівництва досягти світового політичного лідерства, перешкоджала переходу на інтенсивний шлях розвитку економіки. Близько 2/3 наукового потенціалу СРСР працювало на військово-промисловий комплекс (ВПК). При розподілі державних ресурсів та інвестицій, а в СРСР інших не могло бути, бралися до уваги насамперед інтереси ВПК. Як наслідок, галузі, що виробляли продукцію масового вжитку, занепадали. Якість вітчизняних автомобілів, холодильників, телевізорів, радіоприймачів, магнітофонів, годинників, фотоапаратів, велосипедів ще задовольняла невибагливого радянського споживача. Але в порівнянні з закордонними аналогами радянські моделі виглядали вкрай застарілими, або просто недосконалими, як з технічного, так і з естетичного погляду. Асортимент таких товарів був дуже вузьким. У той же час якість одягу, взуття, меблів та багатьох інших товарів була, як правило, дуже низькою.

В умовах радянської економіки розвиток і використання економічно необґрунтованих виробничих зв'язків мав широку практику застосування. Централізоване управління, штучно сформовані неринкові ціни і зарплати дешева робоча сила зумовлювали характер економічних відносин. Всі ці процеси чітко відслідковуються в історії Жовківського склозаводу. Нарощування виробництва відбувалося не за рахунок його інтенсифікації, а розширення. Місцева сировинна база не досліджувалася, не розвивалася, натомість ускладнювалися схеми постачання сировини, не враховувалася економічна доцільність горизонтальних зв'язків. Виробництво було матеріало-праце- і енергоємне, що робило його неоправданим в нових економічних умовах. Подорожчання газу, втрата сировинної бази, руйнування старих зв'язків привели до зниження виробництва, а згодом до банкрутства.

Негативну роль зіграв також людський фактор. В шістдесятих роках на заводі працювала молодь. Відбувалося поступове старіння працівників заводу. Багатолітній директор Борис Михайлович Шаров вийшов на пенсію. Партильне керівництво прислало некомпетентного, зате партійного директора В. С.

Полодюка. Новий директор прийшов з деревообробної промисловості і не був добрим менеджером. Чотири роки завод працював по інерції, не перебудовуючи виробництва, не проводячи жодних кардинальних змін. Погіршення трудової дисципліни, загальна деморалізація привели до того, що завод почали розкрадати. Спочатку було вкрадено майже 40 % готового посуду. Потім дійшла черга до інструментів, обладнання та нерухомості. Нічого не виробляючи, не витрачаючи ні копійки на сировину і матеріали, а лише реалізуючи готову продукцію нове керівництво довело завод до банкрутства. (Спогади Коваля Мар'яна Стаховича)

Негативну роль зіграла виплата зарплати в натуральній формі в тому числі горілкою. На практиці робота на заводі в той період відбувалася в наступний спосіб: прийшла перша зміна, попрацювала 4 години, пішла пити. А в цей час газ горить, а нічого не виробляється. Друга зміна прийшла – подивилася, що нічого не вироблено, лери пусті – зробила те саме. Так тривало кілька тижнів. (Спогади видувальниці Марії Башинської) Попрацювавши на природному газі до 1995 року, доки на газ не підвищилися ціни, завод змушений був припинити виробництво.

Скрутне економічне становище вимагало оптимізації виробництва. Введення строгого обліку, дисципліни на період пошуку шляхів реорганізації. Потрібно було шукати можливих інвестицій і провести технологічну реконструкцію підприємства. Французька фірма, котра була партнером з реалізації склопосуду, висловила бажання бути інвестором склозаводу, модернізувати та оптимізувати виробництво. Спротив висловили тодішній директор підприємства та голова райвиконкому. (Спогади Коваля Мар'яна Стаховича)

Деякий час скульптурний цех, робота котрого не залежала від ванни і була відносно менш затратна, працював. Але з часом і він припинив свою роботу. Керівництво заводу в дев'яностих роках мало намір налагодити виробництво ялинкових прикрас, з цією метою відряджали майстрів до Львова на

скульптурну фабрику для підготовки. Але у зв'язку з банкрутством, виробництво так ніколи і не налагодилося.

27 червня 2004 року Арбітражний суд Львівської області за заявою ЗАТ ТЕК «Ітера Україна» порушив справу N 2/98-7/55 про банкрутство АТ «Жовківський склозавод». Після банкрутства акціонери мали намір перейти на виробництво скловати, але поразившись, що не буде на неї достатньо великого збуту, відмовилися від цієї ідеї.

Скляне виробництво проіснувало на території Жовкви кілька століть, а матеріалів про його діяльність майже не залишилося. Музей при заводі, в якому були представлені зразки продукції за всю історію існування гуті, не вцілів. Альбоми візрів заводської продукції опинилися за межами України. Заводська бібліотека була безвідповідально знищена. Щораз менше працівників заводу залишаються живими. Зараз їх близько 70-ти, але щодня ця цифра зменшується. Їхні спогади ніде не зафіксовані. В районному архіві немає жодної фотографії, яка б стосувалася скляного виробництва в Жовкві. Неможливо побачити на власні очі, як виглядало підприємство, тому що зараз на місці заводу – руїна.

Склозавод, котрий давав роботу сотням працівників на протязі сотні років перестав існувати.

Висновки

Діяльність Жовківської гуті мала велике значення для розвитку промисловості на галицьких землях, на становлення та розвиток скловиробництва, вплив на формування соціокультурного середовища, забезпечення населення якісним склопосудом, створення робочих місць та сфери побутових та культурних послуг. У поєднанні з місцевим колоритом та традиціями розпису жовківські гутники поряд із виготовленням масового посуду, створювали оригінальні та технічно складні вироби, не поступаючись у майстерності визнаним західноєвропейським майстрам.

Підприємство давало роботу більше тисячі працівникам. Сплачувало податки, які йшли на розвиток району. Згодом жорстка централізація, відсутність конкуренції, зумовили занепад виробництва. Непрофесіоналізм і невміння керівництва працювати в ринкових умовах привели до банкрутства підприємства.

Для відродження скловиробництва на Жовківщині необхідно орієнтуватися на використання місцевої сировинної бази, розвиток горизонтальних зв'язків, використання прогресивних методів виробництва, застосування сучасних технологій. Необхідно провести маркетингові дослідження та орієнтуватися не лише на місцевого споживача. Співпраця із художниками, котрих немало серед випускників ЛНАМ, може дати несподівані рішення для створення конкурентоздатного скляного виробництва на території Жовківщини.

Перспектива вивчення цієї тематики полягає у введенні в науковий обіг нових матеріалів із цієї проблематики та виробленні уявлення про послідовність і безперервність розвитку склярства на українських землях загалом. Продовження досліджень Жовківської гуті могли б стати першим кроком у цьому напрямі.

Джерела

Спогади

1. Колишнього голови профспілкового комітету склозаводу Ковалю Мар'яна Стаховича, працював на заводі з 1955 до 1995 р.;
2. Працівниці заводу 1992-1999 рр. видувальниці Башинської Марії;
3. Бригадира шліфувальної бригади Янкович Софії.

Література

1. Історія міст і сіл УРСР. Львівська обл. ст. – Київ, 1978 – с. 421
2. Войцещук Н., Милян Т. Археологічні дослідження у Жовкві // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – 2006. – Вип. 10. – С. 194-200.
3. Жовківщина. Історичний нарис. Том 1 Жовква – Львів – Балтимор, 1994
4. Каліка Я., Яремич Г. Нестеров. – Львів, 1990. – 125 с.
5. Каськун С. Музейна педагогіка: евристичні можливості музейного предмету. Дослідження побуту жовківських міщан 17-18 ст. на прикладі колекції археологічного скла музею «Жовківський замок». Жовківські читання 2013: Збірник статей другої міжнародної наукової конференції «Музей в сучасному світі» / Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Г. Возницького. – Львів: видавництво «Растр – 7», 2013. – С.132-137.
6. Коростіль Наталія, Професійна структура і зайнятість населення Галичини у складі Другої Речі Посполитої (1921 – 1939 рр.) – 2003.
7. Кубай М. В. Історична довідка // Електронний ресурс // Режим доступу [http:// zhovkva.com/istorichna-dovidka](http://zhovkva.com/istorichna-dovidka)
8. Міляєва Л. Стінопис Потелича. Київ – 1969 – с. 136
9. Островерхов А.С. Віконне скло з античних міст північного Причорномор'я (досвід комплексного дослідження) Археологія. - 2010. - № 3. – С. 95 – 110.

10. Петрякова Ф. Українське гутне скло. – К., 1988. – с .40
11. Рожанківський В.Ф. Скляне гутництво на Україні в 16 – 17 ст. // Матеріали з етнографії. – 1959. – № 4. – С.81 – 99.
12. Січинський В. «Будівництво міста Потилича». – Львів, 1927
13. Школьна О.В. Жовква і Глинсько: два найбільш давні виробництва тонкостінного фаянсу, започатковані Яном Собеським на українських землях // Жовківські читання 2011: Збірник статей першої наукової конференції «Музей в сучасному світі» / Львівська галерея мистецтв. Львів: видавництво «Растр – 7», 2011. – С. 202-206.
14. Wyrobisz A. Szkło w Polsce od XIV do XVII wieku / A. Wyrobisz. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Wydawnictwo polskiej akademii nauk, 1968. – 143 s.

Перелік додатків

Додаток № 1 У пакувальному цеху. Червень 1969 р. Зліва маркувальниця Софія Янкович. Працювала на заводі у 1965-1988рр. Була бригадиром бригади шліфувальників

Джерело: з приватного архіву С. Янкович

Додаток № 2 На світлинах Софія Янкович – бригадир – шліфувальник Жовківського склозаводу (вирізки з місцевої газети).

Софія Андріївна Яннович працює бригадиром шліфувальників Нестеровського склозаводу. Бригада, яку очолює, змінні норми виробітку виконує не менше, як на 110—120 процентів при високій якості робіт. Тому й закономірно, що бригада працює в рахунок травня 1981 року і їй доручено обробляти продукцію, якій присвоєно державний Знак якості.

На фото: бригадир С. А. ЯНКОВИЧ.

Вони працюють в одному цеху Нестеровського склозаводу — Іванна Іванівна Вороцінню — бригадир шліфувальників, Софія Андріївна Яннович — шліфувальниця і Емілія Дмитрівна Яцуха — начальниця зміни цеху обробітку. За сумлінну працю вони удостоєні урядових нагород — медалей «За трудову доблесть». Їм є про що рапортувати святку Першотравня. Колектив цеху успішно виконав чотирьохмісячне завдання по випуску скловиробів.

На фото: зліва направо — І. І. Вороцінню, Е. Д. Яцуха і С. А. Яннович.

Фото Р. ПАСКИ.

Джерело: вирізки з газети «Нове життя»

Додаток № 3 Видувальниці Чебеняк М., Яворська М., (працювала в 1995-1999 рр.) Безпалько Г., Гершович С. Фото 1995 р.

Джерело: З приватного архіву Яворської М.

Додаток № 4 № ІКЖЗЛГМ/АР000050 Шийка бутля із частиною плечиків.
Фото музейних предметів з археологічної колекції скла музею «Жовківський замок» Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Г. Возницького.

Додаток № 5 № ІКЖЗЛГМ/АР000002 Верхня частина баклаги. Фото музейних предметів з археологічної колекції скла музею «Жовківський замок» Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Г. Возницького

Додаток № 6 № ІКЖЗЛГМ/АР000003 Верхня частина штофа. Фото музейних предметів з археологічної колекції скла музею «Жовківський замок» Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Г. Возницького.

Додаток № 7 Наказ про ліквідацію Жовківського склозаводу.

ЛІКВІДАЦІЙНА КОМІСІЯ
ЗАКРИТОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА
“ЖОВКІВСЬКИЙ СКЛОЗАВОД”

Р/рахунок № 2600317482 в ВАТ СКБ “Дністер” м. Львова, МФО 325569; код ЄДРПОУ - 00293404
80300, Львівська область, м. Жовква, вул. Лесі Українки, 132; тел/факс: 8 -(0322) - 75-19-13

Ваш номер _____ Ваш лист від _____ Наш номер _____ Дата _____

НАКАЗ
ЛІКВІДАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ ЗАТ «Жовківський склозавод»

м. Жовква № 02/2-орг 29 грудня 2002 року.

«З особового складу»

Постановою господарського суду Львівської області від 24.01.02 р. по справі № 2/98-7/55 ЗАТ «Жовківський склозавод» м. Жовква, вул. Лесі Українки, 132 визнано банкрутом і відкрито ліквідаційну процедуру.

Додаток № 8 Руїни склозаводу, стан 2013 року. Фото Андрія Симоненка.

